

Binka, Bohuslav

[Kolářský, Rudolf; Suša, Oleg. *Filosofie a současná ekologická krize*]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická.
1999, vol. 48, iss. B46, pp. 154-156

ISBN 80-210-2314-7

ISSN 0231-7664

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106477>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

jazyk vědy s atributy logicko-matematické exaktnosti“ (str. 121). Filosof dozajista nepřehlédne, že autor cituje taková jména jako Austin, Derrida, Habermas, Heidegger, Wittgenstein (jak lze vyčíst ze soupisu literatury k jedinému pětistránkovému článku na str. 100–1), kromě řady dalších jmen v jiných souvislostech. Za zvlášť instruktivní doklad Kofenského stylu považují a k četbě doporučují studii *Ke vztahu obecné a speciální teorie systémů z hlediska lingvistiky* (str. 25–45). [Že se tam objeví otázka řazená jako č. 9 dvakrát, na str. 36 a 40, bylo nějak přehlédnuto.]

Škoda, že publikace vyšla nákladem jen 400 exemplářů.

Miloš Dokulil

Rudolf Kolářský, Oleg Suša: *Filosofie a současná ekologická krize*. Praha, Filosofia 1998.

První, co pozorný čtenář po přečtení knihy „Filosofie a současná ekologická krize“ učiní, je oprava jejího názvu. Již sám rozsah knihy znemožňuje být i jen sebestručnějším zmapování vývoje filosofické reflexe ekologické krize a autoři si tedy museli vybírat koho zařadit a koho naopak vynechat. Zvolili, jak je ostatně v českých zemích zvykem, autory „západní“, a ve většině případů anglofonní. Vynechány byly alespoň podle mého názoru dva velmi zajímavé směry ekologické filosofie — ruská ekologická filosofie a ekologická filosofie autorů z Jižní Ameriky, ale i několik dalších méně známých a podotkneme i méně přínosných směrů. Proto bychom měli mít v dalším čtení naší recenze na paměti, že se vždy jedná o tento „západní“ směr ekologického myšlení.

Oba autoři se od počátku snažili vyhnout čistě historickému či sumarizujícímu pojetí a dali přednost problémovému přístupu. Takový přístup umožňuje jak organičtější zařazení autorova vlastního názoru do studie, tak nové řazení autorů z pohledu zvoleného tématu. Je však zároveň „rizikovější“ — hrozí volba okrajového nebo zbytečného problému, hrozí špatné, nebo spíše nudné a nepřesvědčivé řazení autorů, hrozí nepřesvědčivost vlastního řešení problému. Jak se tedy s tímto nebezpečím „problémové“ metody vyrovnali Rudolf Kolářský a Oleg Suša?

Podle mého názoru nevyrovnaně. Jak uvidíme dále, je úroveň (a dodáváme i přínos) jednotlivých studií knihy velmi rozdílná. Začneme u Rudolfa Kolářského.

V první části první kapitoly knihy „Současná ekologická krize“ se Rudolf Kolářský snaží o definování termínů „ekologický problém“, „problém životního prostředí“, „krize životního prostředí“ a „ekologická krize“. Viceméně srozumitelně (problému jazyka budeme věnovat jinou část naší recenze) popisuje výhody i nevýhody používání jednotlivých termínů, počáteční kritické ohlasy na výrazy „ekologická krize“ či „krize životního prostředí“, ale také možné další významy těchto výrazů. Citovaní autoři jsou relevantní (Attfield, Brown, Weizsäcker), a i když podle mého názoru některé významné pohledy chybí (Hoogendijk, Lux, Bookchin), můžeme tuto část studie považovat za vyváženou. V druhé části kapitoly nalezneme zdařilý popis Whitova filosofického ataku na evropskou kulturní tradici v souvislosti s ekologickou krizí a několik dalších filosofických konceptů ekologické krize (Jonas, Kohák, Šmajš). Zde bohužel autor opouští „problémový“ přístup a řazení jednotlivých pojetí tím ztrácí jakoukoli logiku. Navíc chybí pojednání o rozporech v jednotlivých přístupech a zejména o rozporech mezi těmito přístupy. V jistém smyslu totiž Jonas vylučuje Bělohradského (první směřuje spíše k autoritativnímu přístupu, druhý je výrazně liberální) a Šmajš Koháka (první zpochybňuje roli osobní odpovědnosti, druhý na ní staví svůj pohled na svět).

Druhá kapitola knihy se zabývá možnostmi ekologické filosofie navázat na tradici filosofie evropské. Nejdříve nám autor přibližuje dva protikladné přístupy — Passmoreovu radikální kritiku západní metafyziky a snahu o ustavení metafyziky nové (zde je nutno podotknout, že takto radikální postoj zaujal Passmore až ve svém pozdějším díle a také, že se týkal výhradně metafyziky, nikoli evropských etických koncepcí) či Hargroveovou kritiku celé západní filosofie včetně etiky — a Attfieldovu kritiku takto radikálního postoje spolu s obhajobou „tradiční“ evropské filosofie. Autor nakonec dospívá k závěru, sympatickému, leč bohužel nikterak doloženému, že máme-li vyřešit ekologické problémy, nepůjde to bez filosofie, a má-li dostát filosofie svému jménu, musí se ekologickou krizí zabývat. Druhá část kapitoly se pak zabývá eko-filosofickou kritikou antropocentrismu.

Tu bohužel autor nešťastně omezil na pouze jednu část hlubinné ekologie, reprezentovanou Arne Naessem. Mimo zorné pole zůstává jak vývoj hlubinné ekologie (G. Session, D. Foreman, Ch. Manes, W. Fox a další), tak kritika antropocentrismu jiných autorů a směrů — uveďme například filosoficky fundovaný směr sociální ekologie (M. Bookchin) či pro ekologické hnutí mimořádně důležitého autora Edwarda Goldsmitha.

Třetí a zároveň poslední kapitola Rudolfa Kolářského řeší problém „obratu filosofického myšlení k Zemi“. Přestože se jedná o kapitolu výborně koncepčně rozvrženou (pojem lidské identity — místa člověka — Gaii — vztahu člověka k těm druhým), autor dává znovu nejvíce prostoru hlubinně ekologickým koncepcím, a tím omezuje škálu možných odpovědí. Navíc v sedmdesátých a osmdesátých letech zásadní dělení antropocentrické / neantropocentrické (zde neantropocentrické znamená v podstatě hlubinné) ztratilo na počátku devadesátých let svůj význam a dnes už je nelze považovat za určující. Proto s ohledem na něj nelze podle mého názoru odpovídat na tak zásadní, a snad i nejdůležitější, otázku „obratu filosofického myšlení k Zemi“. Jak ukázal právě vývoj hlubinné ekologie, která s postupem času doslova degenerovala k stále iracionálnějšímu a iracionálnějšímu koncepcím, nelze na otázku filosofického obratu odpovídat návratem k absolutní pravdě mýtu či protěžováním emocionálního na úkor racionality. To však, jak se zdá, Kolářský ve své studii pomíjí.

Oleg Suša otevírá svůj příspěvek kapitolou „Současná ekologická krize, společnost, filosofie“. Již z délky a členění kapitoly je zřejmá nastalá změna. Suša má k dispozici větší prostor a může tedy některé, zdá se že jím oblíbené, autory představit podrobněji, a dodejme také lépe (jako příklad uveďme velmi dobrý popis myšlenek Beckových či Midgleyové, Leisse). Na druhou stranu nalezneme v obou Sušových kapitolách (první je na tom z tohoto pohledu o něco hůře) pasáže, které jsou pouhým opakováním již řečeného (periodizace přístupu k ekologické krizi, kritika ekologické krize z řad technologických optimistů a konzervativců), nebo naopak doslova „trčí“ z textu jako cosi nepatřičného. Takže zatímco se v jedné části můžeme seznámit s věrohodným popisem Beckovy myšlenky rizikové společnosti nebo Marcusovým konceptem panství, takřka nekonečně dlouho se trápíme s pasážemi, které připomínají velmi obtížnou křížovku s tajenkou, která nestojí za vyluštěním. Podotkněme ještě, že první kapitola se zabývá převážně klasifikací možných přístupů k ekologické krizi, druhá — zaměřená úžeji — sleduje vývoj a transformaci pojmu panství.

Dostáváme se k problematice jazyka, a protože půjde o značně tvrdý i hořký offšek, předesílám pár vět. V žádném případě si nemyslím, že by Kolářský a Suša patřili — právě co se jazyka týče — k té skutečně nezodpovědné části vědecké obce. Velká část námi recenzované knihy je napsána srozumitelně a (což je snad ještě důležitější) lze ji kritizovat. Ale protože se špatné používání jazyka i jeho zneužívání rozšířilo natolik, že i jen jedna polovina (neřku-li dvě třetiny) srozumitelného textu stačí k tomu, aby byla kniha prohlášena za dobrou, musím se k některým pasážím textu vyjádřit.

Zhruba před šedesáti lety napsal George Orwell znamenitou studii „Politics and the English Language“ (Politika a anglický jazyk), která pojednávala o úpadku anglického jazyka. Mimo jiné v ní přeložil nádhernou pasáž z biblické knihy „Kazatel“ do „moderního“ vědeckého jazyka. Odcitujme si ji v obou verzích:

„Opět jsem pod sluncem viděl, že běh nezávisí na snaze hbitých ani boj na bohatých ani chléb na moudrých ani bohatství na rozumných ani přízeň na těch, kdo mají poznání, ale jak kdy každému z nich přeje čas a příležitost.“

„Objektivní posouzení současných jevů si vynucuje závěr, že úspěch či neúspěch v kompetitivních aktivitách nevykazuje žádnou tendenci souvislosti s vrozenými schopnostmi, ale že je nutno brát v potaz značný element nepředvídatelného.“

Zatímco první pasáž vyjadřuje na menší ploše daleko zřejměji a podrobněji, co měl autor na mysli, druhá nám „špatně přeloženým“, nesrozumitelným jazykem pouze mlhavě naznačuje, co asi tak autor zamýšlel. Využívá sice libozvučných a vědecky znějících frází, platí za to ovšem cenou srozumitelnosti — jak pro čtenáře, tak i pro autora.

A nyní si zkusme přečíst některé pasáže námi recenzované knihy:

„Lyotardův předpoklad, že narativní funkce v dnešní době informatizace ztrácí své funkory ...“ (Kolářský, 40).

„Rozšířené heslo „myslet globálně, jednat lokálně“ obsahuje diferencované možnosti participace v ekologickém diskurzu v různých kontextuálních rovinách.“ (Suša, 83).

„Tento dualismus je obsažen i v jazyce v podobě distinkce mezi osobami a věcmi v textuře implicitních významů našeho myšlení.“ (Suša, 157)

„Soudobé kulturní klima globalizované civilizace prokazuje taktó přítomnosti obou kulturních modelů dominance a prezence — a to jak ve vztazích intersubjektivitý mezilidské sociální komunikace a interakce, tak i ve vztazích se světem přírody.“ (Suša, 167)

A pak si odpovíme na otázku: Jsou takovéto věty nutnou součástí vědeckého textu? Musíme být nesrozumitelní, abychom byli moudří? Určuje počet cizích slov míru naší znalosti světa?

Bohuslav Binka

Ivo R o l n ý : *Etika v podnikové strategii*. Boskovice, Albert 1998, 124 s.

K pracím věnovaným profesní etice se v roce 1998 připojila knížka *Etika v podnikové strategii* s podtitulem *Metodologické postupy integrace etiky do podnikové strategie*. Jejím autorem je Ivo Rolný, který absolvoval filozofii a ekonomii na Filozofické fakultě MU a řadu let působí na Provozně ekonomické fakultě Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity. Vychází ze široké znalosti soudobé americké literatury věnované podnikatelské etice a uplatňuje ji při vymezení základních pravidel začlenění etiky do podnikové strategie. V první kapitole *Etická dimenze základních ekonomických problémů* připomíná Rolný názor Adama Smitha, že tržní hospodářství je schopno fungovat pouze na základě všeobecně platných a uznávaných morálních představ, a zdůrazňuje a dokládá, že všechny základní okruhy ekonomických aktivit mají etický rozměr. Hlavní pozornost je věnována modelům etického rozhodování se zvláštním zřetelem k podnikatelské činnosti. Závěrečná část první kapitoly vyjadřuje přesvědčení, že etické chování podniku je na trhu komparativní výhodou. Podnik se má chovat eticky, protože je to v jeho i v obecném zájmu, protože etické chování je dalšími účastníky ekonomických aktivit očekáváno a porušování morálních zásad podnikatelskými subjekty destruuje podnikatelské prostředí.

Druhá kapitola se věnuje morálnímu rozvoji podniku. Autor připomíná Reidenbachův a Robinsonův model stadií morálního rozvoje podniku, který rozlišuje pět typů podniků podle proporcí zájmu o zisk a etiku. Ukazuje, že při stanovení klíčových etických hodnot podniku, které by se měly stát součástí podnikové strategie, je třeba zvažovat jednotlivé alternativy z hlediska nadčasovosti, přiměřenosti a garancí. Značná pozornost je věnována etickému kodexu firmy, který je konkretizací morálních zásad a stanovuje jejich použití v podnikové praxi, a rovněž vlastní metodě etického rozhodování. Etika se prostřednictvím podnikové kultury, etického vedení a socializačního procesu integruje do strategického plánování podniku. Z hlediska praktické filozofie a etiky pokládám za nejzajímavější třetí kapitolu práce, která se zabývá vlastní manažerskou etikou. Autor si všímá souvislostí etiky s faktory ovlivňujícími výkonnost pracovního týmu, základních stylů jednání managementu v interpersonálních konfliktech, odpovědnosti vůči pravidlům hospodářské soutěže, nejčastějších morálních problémů v práci manažerů a východisek pro jejich řešení.

Rolného knížka je především čtivě napsaným a promyšleně strukturovaným učebním textem, který dokáže inspirovat, a tak si také najde příslušný okruh čtenářů. Je však současně i zajímavým příspěvkem do naší soudobé etické teorie v oblasti profesní etiky.

Jan Zouhar